



NARODOWY
BANK POLSKI

DZIAŁALNOŚĆ EMISYJNA

Narodowego Banku Polskiego

Lekcje z **NBP**



„Lekcje z NBP” to okazja do lepszego poznania Narodowego Banku Polskiego. Zachęcamy nauczycieli do korzystania z zasobów edukacyjnych przygotowanych przez ekspertów NBP, a także nawiązania z nami kontaktu za pośrednictwem strony internetowej nbp.pl/edukacja.

Skrócony opis lekcji

Na zajęciach uczniowie dowiadują się, czym jest pieniądz, jaką formę przyjmuje oraz kto odpowiada za emisję monet i banknotów w Polsce. Poznają także zadania Narodowego Banku Polskiego związane z działalnością emisyjną.

Słowa kluczowe

- Narodowy Bank Polski
- pieniądz
- złoty
- znaki pieniężne
- bank emisyjny
- emisja pieniądza
- wartość pieniądza
- zabezpieczenia

Cele lekcji

Uczeń powinien:

- umieć opisać działalność emisyjną polskiego banku centralnego,
- umieć wyjaśnić, czym jest pieniądz i skąd bierze się jego wartość,
- wiedzieć, kto jest emitentem pieniądza w Polsce,
- wiedzieć, jak NBP dba o bezpieczeństwo polskich pieniędzy.

Uczestnicy

- uczniowie klas 7–8 szkół podstawowych,
- uczniowie szkół ponadpodstawowych.

Metody prowadzenia zajęć

Wykład połączony z emisją krótkich nagrań z kanału NBP na YouTube

Praca w zespołach



Materiały

Komiks „Złoty. Polska waluta narodowa”

Broszury:

„Czym jest pieniądz i jak powstaje?”

„Polski Złoty. Czynniki wzrostu i stabilności”

„W jaki sposób NBP dba o jakość i bezpieczeństwo polskich banknotów”

„Działania Narodowego Banku Polskiego na rzecz powszechnej dostępności gotówki”

„Znaczenie własnej waluty i autonomicznej polityki pieniężnej”

Filmy:

„Złoty. Wszystko, co chcecie wiedzieć o banknotach”

„Jak dbamy o jakość i bezpieczeństwo polskich banknotów w NBP”



Wszystkie materiały są dostępne na stronie nbp.pl/edukacja.

Proponowany przebieg zajęć

Prowadzący pyta uczniów, czy mają przy sobie jakieś banknoty. Następnie mówi:

Czy zastanawialiście się kiedyś, skąd biorą się pieniądze? Jak trafiają do waszych portfeli, na wasze konta bankowe?

Prowadzący omawia z uczniami różnice między bankiem centralnym a bankami komercyjnymi

- Działalność NBP istotnie różni się od działalności banków komercyjnych. Przede wszystkim inne są ich podstawowe cele: zadaniem NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu rozwoju gospodarczego, natomiast celem banków komercyjnych jest osiągnięcie zysku.
- W przeciwieństwie do banków komercyjnych NBP nie prowadzi rachunków dla osób fizycznych czy przedsiębiorstw ani nie udziela im kredytów. Rachunki w NBP mają za to banki komercyjne i budżet państwa. Dlatego często mówi się, że NBP jest bankiem banków i bankiem państwa.

Prowadzący omawia funkcje i zadania Narodowego Banku Polskiego:

Do głównych obszarów działalności NBP należą:

- prowadzenie polityki pieniężnej,
- działania na rzecz krajowego systemu finansowego,
- działalność emisyjna,
- rozwój systemu płatniczego,
- zarządzanie rezerwami dewizowymi Polski,
- obsługa Skarbu Państwa,
- działalność edukacyjna i informacyjna.

Do głównych zadań NBP należą m.in.:

- organizowanie rozliczeń pieniężnych,
- kształtowanie warunków niezbędnych do rozwoju systemu bankowego,
- działanie na rzecz stabilności systemu finansowego.



Przyjmuje się, że bank centralny jest:

Bankiem banków

Oznacza to, że działa na rzecz stabilności systemu finansowego, m.in. przez regulowanie płynności banków oraz zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu płatniczego.

Bankiem emisyjnym

Oznacza to, że jest emitentem banknotów i monet. Pośrednio wiąże się z tym wyłączone prawo banku centralnego do prowadzenia polityki pieniężnej, którą współcześnie rozumie się najczęściej jako politykę nakierowaną na dbanie o wartość pieniądza przez wpływanie na wysokość stóp procentowych w gospodarce.

Bankiem państwa

Oznacza to, że w ramach zadań prowadzi rachunki instytucji publicznych i przeprowadza rozliczenia pieniężne na tych rachunkach oraz zarządza rezerwami dewizowymi państwa.

Prowadzący opowiada o pieniądzu i skupia się na omówieniu działalności emisyjnej banku centralnego.

Pieniądz to powszechny środek płatniczy przyjmowany w zamian za towary i usługi oraz służący do regulacji zobowiązań. Pieniądz pełni w gospodarce trzy podstawowe funkcje:

- Jest powszechnym środkiem wymiany i regulowania zobowiązań.
- Jest jednostką obrachunkową, służącą do wyrażania i porównywania wartości oraz rejestrowania wzajemnych należności i zobowiązań.
- Służy do przechowywania wartości w czasie (funkcja tezauryzacyjna).

Współcześnie rolę pieniądza pełnią przede wszystkim środki zgromadzone na rachunkach i lokatach bankowych oraz gotówka w obiegu. Na gotówkę w obiegu składają się **banknoty i monety (tzw. znaki pieniężne)** emitowane przez bank centralny. W Polsce, zgodnie z Konstytucją RP, jedyną instytucją, której przysługuje prawo emisji znaków pieniężnych, jest Narodowy Bank Polski. Podobnie jak w wielu rozwiniętych gospodarkach również w naszym kraju znaczna część pieniędzy gospodarstw domowych i przedsiębiorstw ma postać bezgotówkową. Powoduje to, że do realizacji płatności często służą bezgotówkowe instrumenty płatnicze, takie jak karty czy przelewy elektroniczne. Jedną z form płatności mobilnych, która w ostatnim okresie szczególnie zyskuje na popularności, jest dokonywanie płatności za pomocą systemu BLIK.

Narodowy Bank Polski ma **wyłączne prawo emisji** banknotów i monet (tzw. znaków pieniężnych Rzeczypospolitej Polskiej). Z tego względu na każdym polskim banknocie znajdują się podpisy Prezesa NBP i Głównego Skarbnika NBP. Emitowane przez NBP banknoty i monety są prawnym środkiem płatniczym w Polsce, co oznacza, że są powszechnie akceptowane przy dokonywaniu płatności na terenie Polski.

Prowadzący omawia temat „Zapas znaków pieniężnych”

Narodowy Bank Polski zapewnia **stały dostęp do gotówki**. W tym celu utrzymuje zapas znaków pieniężnych powszechnego obiegu podzielony na:

Zapas operacyjny

Służy on NBP do zaspokajania zapotrzebowania rynku na gotówkę, również w przypadkach jego sezonowych wahań, a także do wymiany banknotów i monet, które nie spełniają ustalonych kryteriów jakości (prowadzący może wyświetlić film „Jak dbamy o jakość i bezpieczeństwo polskich banknotów w NBP”).



Zapas strategiczny

NBP wykorzystuje go do zaopatrywania banków w znaki pieniężne, gdy występują nieprzewidziane zdarzenia powodujące znaczny wzrost zapotrzebowania na banknoty (prowadzący tłumaczy to na przykładzie pandemii).

Działalność NBP dotycząca obrotu gotówkowego obejmuje: **zamawianie produkcji banknotów i monet u producentów** (tu prowadzący podkreśla, że monety i banknoty nie są produkowane

przez bank centralny, lecz przez Mennicę Polską SA i Państwową Wytwórnę Papierów Wartościowych SA), **weryfikację autentyczności i jakości** znaków pieniężnych będących w obiegu (ta odbywa się w siedzibie banku centralnego), **przechowywanie banknotów i monet** (w skarbcach NBP), **dystrybucję banknotów i monet** (konwoje, oddziały okręgowe NBP). Dystrybucja gotówki odbywa się poprzez pobieranie przez banki banknotów i monet z NBP. Do istotnych działań NBP należy również opracowywanie rozwiązań systemowych i regulacji prawnych mających wpływ na obieg gotówkowy.

Prowadzący mówi, jak powstaje pieniądź

Wyobraźmy sobie, że bank udziela klientom kredytu – np. rodzinie na zakup mieszkania lub przedsiębiorstwu na rozbudowę linii produkcyjnej, zasilając ich rachunek bankowy.

Jeśli klienci sobie życzą, mogą następnie zażądać wypłaty całości lub części tych środków w gotówce (wówczas bank zamienia jedną formę pieniądza na inną o tej samej wartości, np. pobiera z NBP potrzebną kwotę w banknotach i monetach po przekazaniu jej równowartości na rachunek banku centralnego).

Wypłata środków w gotówce z rachunków bankowych powoduje, że banknoty i monety są wprowadzane do obrotu. Jeśli natomiast osoba lub przedsiębiorstwo wpłacają gotówkę na rachunek bankowy, mamy do czynienia z procesem odwrotnym – liczba banknotów i monet w obrocie się zmniejsza. Operacje te nie zmieniają jednak wielkości podaży pieniądza, wpływają jedynie na jego strukturę.

Prowadzący wyjaśnia, co świadczy o wartości pieniądza

O wartości banknotu czy monety nie świadczy jej nominal, lecz **siła nabywcza**, czyli ilość dóbr i usług, które można za nią kupić.

Z kolei siła nabywcza pieniądza zależy od przeciętnego poziomu cen w gospodarce. Gdy ceny rosną – zjawisko to ekonomiści nazywają inflacją – siła nabywcza pieniądza spada, bo za tę samą ilość pieniędzy można kupić mniej dóbr i usług.



Różnica między wartością nominalną a siłą nabywczą pieniądza sprawia, że milion wydrukowany na banknocie niekoniecznie czyni z jego posiadacza osobę bardzo bogatą – wszystko zależy od tego, co za ten milion można kupić.

W przeszłości funkcję pieniądza często pełniły dobra uznawane w danych warunkach za rzadkie i szczególnie wartościowe – przede wszystkim metale szlachetne i drogocenne kamienie, ale także muszle, nasiona ryżu i jęczmienia, a w obozach jenieckich nawet papierosy. Współcześnie, w nowoczesnych gospodarkach, **pieniądz ma charakter fiducyjny**, tj. jego wartość nie wywodzi się bezpośrednio z wartości materiału użytego do jego wytworzenia, lecz opiera się na zaufaniu do emitenta, tj. banku centralnego. **Za wartość pieniądza w Polsce odpowiada Narodowy Bank Polski**, którego głównym celem jest **utrzymanie stabilności cen**, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP.

Podsumowanie lekcji

Prowadzący dzieli klasę na grupy i rozdaje uczniom materiały utrwalające wiedzę – broszury „W jaki sposób NBP dba o jakość i bezpieczeństwo polskich banknotów” z kart pracy. Następnie wspólnie omawiane są wyniki ich pracy.



B

Bank (komercyjny) – podstawowa instytucja pośrednictwa finansowego, której utworzenie i uruchomienie wymaga zezwolenia Komisji Nadzoru Finansowego. Bank przyjmuje depozyty, udziela kredytów, prowadzi rachunki bankowe, udziela gwarancji i poręczeń i potwierdza je, otwiera akredytywy i potwierdza je oraz wykonuje inne czynności wymienione w ustawie Prawo bankowe. Banki mogą być tworzone jako banki państwowe, banki spółdzielcze lub banki w formie spółek akcyjnych. Działalność banków hipotecznych i banków zrzeszających dodatkowo regulują odrębne ustawy: o listach zastawnych i bankach hipotecznych oraz o funkcjonowaniu banków spółdzielczych, ich zrzeszaniu się i bankach zrzeszających. Banki zrzeszające skupiają jeden lub więcej banków spółdzielczych i działają na ich rzecz. Zasada „jednego paszportu europejskiego” pozwala instytucjom kredytowym zarejestrowanym w innych krajach UE na utworzenie w Polsce oddziału. Jego działalność nadzoruje instytucja nadzorcza państwa macierzystego.

Bank banków – bank centralny działa na rzecz stabilności systemu finansowego, m.in. przez regulowanie płynności banków oraz zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu płatniczego.

Bank centralny – instytucja odpowiedzialna za prowadzenie polityki pieniężnej oraz emisję znaków pieniężnych – banknotów i monet – mających na danym obszarze status prawnego środka płatniczego. Najważniejszym zadaniem większości banków centralnych jest utrzymanie stabilnego poziomu cen. Do zadań banku centralnego może również należeć organizowanie rozliczeń pieniężnych, nadzór nad systemem płatniczym, zarządzanie rezerwami walutowymi, obsługa budżetu państwa oraz regulowanie płynności banków. Bankiem centralnym Rzeczypospolitej Polskiej jest Narodowy Bank Polski.

Bank emisyjny – bank centralny jest emitentem banknotów i monet, z czym bezpośrednio wiąże się jego wyłączne prawo do prowadzenia polityki pieniężnej, którą współcześnie najczęściej rozumie się jako politykę nakierowaną na dbanie o wartość pieniądza przez wpływanie na wysokość stóp procentowych.

Bank państwa – bank centralny prowadzi rachunki instytucji publicznych i przeprowadza rozliczenia pieniężne na tych rachunkach, zarządza rezerwami dewizowymi oraz prowadzi bankową obsługę budżetu państwa.

Banknot – pieniądz papierowy lub polimerowy (plastikowy) emitowany przez bank centralny, symbolizujący określoną wartość; prawny środek płatniczy w danym kraju lub na danym obszarze.

D

Depozyt – umowa, na mocy której osoba lub instytucja przyjmuje na przechowanie np. pieniądze czy kosztowności innej osoby. Depozyt bankowy – ogólne określenie wkładów i lokat pieniężnych przyjmowanych przez banki od klientów oraz usługa bankowa polegająca na przyjmowaniu na przechowanie w szczególności papierów wartościowych, biżuterii, kruszców szlachetnych, numizmatów lub dokumentów.

Działalność emisyjna – NBP ma wyłączne prawo emitowania znaków pieniężnych Rzeczypospolitej Polskiej. Oznacza to, że jest jedyną instytucją uprawnioną do wprowadzania do obiegu złotych i groszy jako prawnych środków płatniczych na obszarze Polski, jak również wycofywania tych znaków z obiegu.

E

Emisja pieniądza – wprowadzanie do obiegu pieniądza gotówkowego, w postaci banknotów i monet.

Emitent – podmiot emitujący (wystawiający) papiery wartościowe we własnym imieniu.

I

Inflacja – proces trwałego wzrostu cen w gospodarce związany ze spadkiem siły nabywczej pieniądza krajowego. Inflacja w Polsce jest mierzona za pomocą wskaźnika cen towarów i usług konsumpcyjnych (CPI), ale stosowane są także inne miary, m.in. inflacja bazowa czy wskaźnik cen produkcji sprzedanej przemysłu (PPI). Procesem przeciwnym do inflacji jest deflacja.

K

Kredyt – umowa regulowana ustawą Prawo bankowe, zobowiązująca bank do oddania do dyspozycji kredytobiorcy na oznaczony czas środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorcę do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, a także do zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz do zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Banki udzielają gospodarstwom domowym kredytów konsumpcyjnych (m.in. gotówkowych, ratałnych, samochodowych, w rachunku karty kredytowej) i kredytów mieszkaniowych. Kredyty dla przedsiębiorstw można podzielić na: obrotowe (finansujące bieżącą działalność) i inwestycyjne (finansujące rozwój zdolności produkcyjnych i usługowych). Kredyty są udzielane w walucie krajowej i walutach obcych. Reguła ostrożnościowa zaleca, aby kredyt był udzielony w walucie, w której kredytobiorca uzyskuje główne dochody. Odsetki od kredytu mogą być naliczane według oprocentowania stałego lub zmiennego – opartego na stawce referencyjnej.

Karta płatnicza – instrument płatniczy wydawany przez instytucje finansowe (np. banki) przeważnie mający formę wystandaryzowanej plastikowej karty, wyposażonej zwykle w pasek magnetyczny i/lub mikroprocesor. Służy do regulowania należności za towary i usługi nabyte w punktach handlowych, przez internet oraz do wypłaty gotówki z bankomatów.

M

Mennica Polska SA – producent polskich monet powszechnego obiegu oraz monet kolekcjonerskich dla Narodowego Banku Polskiego.

Moneta – prawny środek płatniczy wykonany z określonego stopu metalu lub stopu metali, o określonej formie i parametrach.

N

Narodowy Bank Polski – bank centralny Rzeczypospolitej Polskiej. Wypełnia zadania określone w Konstytucji RP, ustawie o Narodowym Banku Polskim i ustawie Prawo bankowe. NBP pełni trzy podstawowe funkcje: banku emisyjnego, banku banków oraz banku państwa. Organami Narodowego Banku Polskiego są: Prezes NBP, Rada Polityki Pieniężnej oraz Zarząd NBP. Podstawowym celem działalności NBP jest utrzymanie stabilnego poziomu cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej Rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP.

P

Państwowa Wytwórnia Papierów Wartościowych SA (PWPW SA) – przedsiębiorstwo zajmujące się produkcją banknotów powszechnego obiegu i banknotów kolekcjonerskich dla Narodowego Banku Polskiego.

Pieniądz – powszechny środek płatniczy przyjmowany w zamian za towary i usługi lub służący do regulowania zobowiązań, w tym podatkowych. Współcześnie funkcję pieniądza pełnią przede wszystkim: gotówka w obiegu (znaki pieniężne emitowane przez bank centralny) oraz środki na rachunkach w bankach komercyjnych.

Pieniądz fiducjarny – pieniądz, którego wartość nie wywodzi się bezpośrednio z wartości materiału użytego do jego wytworzenia, lecz opiera się na zaufaniu do emitenta, tj. banku centralnego.

Płacidło – pieniądz przedmiotowy, forma pieniądza odmienna od monet i pieniędzy papierowych; jego wartość opierała się bądź na użyteczności pełniącego tę funkcję towaru, bądź na powszechnej umowie. Płacidłem mogła być pszenica lub sól, a więc towary bardzo potrzebne i wysoko cenione.

Podaż pieniądza – ilość pieniądza w obiegu. Pojęcie to obejmuje gotówkę, wkłady oszczędnościowe, wkłady terminowe oraz wysoce płynne aktywa finansowe.

R

Rachunek płatniczy – rachunek prowadzony przez dostawcę usług płatniczych dla jednego lub większej liczby użytkowników, służący do wykonywania transakcji płatniczych. Na rachunku płatniczym prowadzonym przez bank lub spółdzielczą kasę oszczędnościowo-kredytową można także przechowywać środki pieniężne.

S

Siła nabywcza pieniądza – realna wartość pieniądza. Określa, ile dóbr i usług można nabyć za jednostkę pieniądza.

Stabilna wartość pieniądza – Stabilność pieniądza oznacza zatem, że nie jest on narażony na gwałtowny spadek wartości (deprecjację).

W

Waluta – nazwa pieniądza obowiązującego w danym państwie.

Wartość nominalna – wartość emisyjna banknotów, papierów wartościowych, znaczków pocztowych itp. określona za pomocą znaków i napisów umieszczonych na nich przez emitenta.

Wartość pieniądza – we współczesnych gospodarkach, pieniądz ma charakter fiducyjny, tj. jego wartość nie wywodzi się bezpośrednio z wartości materiału użytego do jego wytworzenia, lecz opiera się na zaufaniu do emitenta, tj. banku centralnego. Za wartość pieniądza w Polsce odpowiada Narodowy Bank Polski, którego głównym celem jest utrzymanie stabilności cen, przy jednoczesnym wspieraniu polityki gospodarczej rządu, o ile nie ogranicza to podstawowego celu NBP.

Weryfikacja autentyczności – wykrywanie, m.in. za pomocą specjalistycznych urządzeń fałszerstw znaków pieniężnych.

Z

Znaki pieniężne Rzeczypospolitej Polskiej – banknoty i monety NBP będące w powszechnym obiegu, a także banknoty i monety kolekcjonerskie, emitowane przez NBP w celu upamiętnienia ważnych wydarzeń, rocznic lub osób. Banknoty i monety mają określoną wartość nominalną wyrażaną odpowiednio w złotych i groszach. Banknoty i monety emitowane przez NBP są prawnym środkiem płatniczym w Polsce.



Dopasuj

Rodzaje zabezpieczeń stosowanych na polskich banknotach obiegowych po modernizacji. Dopasuj nazwę zabezpieczenia do odpowiedniej definicji. Poprawne uzupełnienie pomoże Ci w rozwiązaniu kolejnego zadania. Powodzenia!

1. Znak wodny
2. Pas opalizujący / farba opalizująca
3. Nitka zabezpieczająca
4. Efekt kątowy
5. Uzupełniający się druk obustronny (recto-verso)
6. Mikrodruk
7. Farba zmienna optycznie

	Znajdujące się po obu stronach banknotu elementy graficzne, które oglądane pod światło tworzą pełny obraz – koronę w owalu.
	Zabezpieczenie umieszczone na odwrotnej stronie banknotów o nominałach 10, 20, 200 oraz 500 zł. Jest ono widoczne lub niedostrzegalne w zależności od kąta patrzenia.
	Rysunek, w którym możemy zobaczyć dwa różne elementy graficzne zmieniające się w zależności od kąta obserwacji.
	Widoczna pod światło ciemna, pionowa linia z cyfrowym oznaczeniem nominału.
	Zabezpieczenie umieszczone na przedniej stronie banknotów o nominałach 50, 100, 200 oraz 500 zł. Element graficzny, który płynnie zmienia kolor w zależności od kąta patrzenia,
	Wizerunek władcy oraz cyfrowe oznaczenie nominału widoczne podczas oglądania banknotu pod światło.
	Napisy na banknocie czytelne jedynie w powiększeniu.



Moje notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes.



Uzupełnij

Uzupełnij tabelę, dopasowując wymienione poniżej funkcje do działalności banku centralnego i banków komercyjnych:

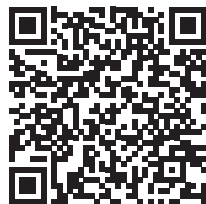
1. emisja znaków pieniężnych,
2. udzielenie kredytu hipotecznego na zakup mieszkania,
3. prowadzenie rachunków instytucji publicznych,
4. wydanie karty kredytowej,
5. obsługa rachunku oszczędnościowego,
6. zapewnienie sprawnego funkcjonowania systemu płatniczego,
7. oferowanie konta oszczędnościowego dla klientów detalicznych,
8. zarządzanie rezerwami dewizowymi państwa.

Bank centralny	Banki komercyjne



Moje notatki

A series of horizontal dotted lines for writing notes.



Działania edukacyjne na szczeblu lokalnym i regionalnym realizujemy poprzez sieć oddziałów okręgowych NBP w całej Polsce: nbp.pl/o-nbp/struktura-organizacyjna/oddzialy-okregowe-nbp/.

